

[De goede herder]

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra

Lezingen:

1^e schriftlezing: Numeri 27, 12-23

2^e schriftlezing: 1 Korintiërs 15, 20-28

3^e schriftlezing: Johannes 10, 1-30

Inleiding

Het is Zondag Jubilate, 'juicht voor de Heer'. In onze doorgaande lezing uit 1 Korintiërs 15, zagen we de vorige week dat Paulus de hypothese 'stel dat Christus niet is opgestaan' toeliet tot zijn denken. Vandaag wil hij daar niets van weten. 'Jezus Christus is opgestaan ...' en daar volgt van alles uit. Het is deze Jezus die zichzelf 'de goede herder' heeft genoemd. In het Johannesevangelie wordt dit thema rijk uitgewerkt, m.n. ook in het verlengde slot, als het gaat om het herderschap van Petrus. Maar het is een thema dat op tal van plaatsen, ook in het OT een plek heeft. Heel bekend is Ezechiël 34, waar God zelf bij gebrek aan goede herders onder de mensen, het grote herderschap van zijn volk op zich neemt. Minder bekend is Numeri 27, waar Mozes Jozua aanstelt als zijn opvolger, 'zodat het volk van de Heer niet wordt als een kudde schapen zonder herder.' God en niemand anders is de opdrachtgever van de herders.

Gemeente van Christus, de apostel Paulus is in heel zijn denken over de levende Christus door en door eschatologisch. Waar de opstanding van Christus geldt als de allereerste vrucht,¹ gelden de levens van zijn volgelingen als de grote oogst waar dus de allereerste vrucht de belofte van is. Het geheel is een beeld voor het tot zijn recht komen van het Koninkrijk van God. Voor wie het goed tot zich door laat dringen wordt hier eigenlijk vanuit wat er met Christus gebeurd is een definitie van God opgebouwd! God is immers de bron en het doel, niet alleen van Jezus Christus, maar van allen die in hem geloven, ja wat Paulus betreft van de hele schepping. Achter de hele magistrale passage uit de eerste Korintiërbrief die we vandaag hebben gehoord ligt een diep besef van de eenheid van God en de uitwerking die daarvan uit gaat naar de hele schepping.

De opstanding van Christus staat dus niet als (particulier) mirakel op zichzelf, maar krijgt een universele betekenis in het geheel van de wereldgeschiedenis. De wederopstanding en de voleinding van de schepping zijn voor Paulus onlosmakelijk verbonden. In de Joodse eschatologie, dat is de leer van de laatste, dat zijn de uiterste, dingen, kan niemand worden gemist bij de volledige openbaring van het Koninkrijk van God. Daar bouwt

de apostel op voort.

Ik vertel u niets nieuws wanneer ik zeg dat dit niet de zienswijze is van de wereld. Opzettelijk wordt hier een andere zienswijze gegeven en Paulus gelooft vast en zeker dat hij daarmee tenslotte aan het langste eind zal trekken als het gaat om de betekenis van het leven. Ik stel vast dat dit tot op de dag van vandaag een buitengewoon omstreden standpunt is. Dat weet Paulus zelf heel goed. In deze passage is hij ook geenszins bezig om ongelovigen te overtuigen. Dat probeert hij elders. Hier richt Paulus zich tot de volgelingen van Jezus en hij hoopt dat zij zich de betekenis van hun Paasgeloof zullen realiseren.

Immers onze wereld leeft van heerschappij en machten en krachten. Zo gaat dat. Waarschijnlijk kan het niet anders en eigenlijk is het wonderlijk om te geloven dat dit eens afgelopen zal zijn. De machten van de wereld staan op enorme voetstukken en het lijkt wel of mensen niet anders kunnen dan daarvoor krom te gaan liggen. Juist zij die lijken iets te bereiken in die piramide door hun moeizame klimtocht op ladders naar boven, moeten verschrikkelijk oppassen, want voordat je er erg in hebt ben je in plaats van een herder met hart voor de dieren, eerst een huurling en daarna een wolf geworden. Niemand wordt, figuurlijk gesproken, als wolf geboren. Maar om niet te eindigen als wolf, dat is helemaal niet gemakkelijk.² Zo velen zijn er die zich aanvankelijk als redders presenteerden, maar die eenmaal binnen in het kasteel van de macht dieven en rovers bleken te zijn. Zij dienden de schapen niet, maar vulden hun eigen portemonnee. Niet alleen de leerlingen hebben niet begrepen wat Jezus bedoelde.

Maar Jezus komt als herder om zijn kudde het leven te geven zoals God dat heeft bedoeld. En dan klinken tal van woorden op uit het Oude Testament, immers op zoveel plaatsen wordt over herderschap gesproken. In het beroemde hoofdstuk over het herderschap, Ezechiël 34, loopt een profetische donderspeech die zijn weerga in de bijbel niet kent, een felle tirade tegen de slechte herders van de wereld, uit op dit Godswoord:

Ik zal zelf naar mijn schapen omzien
en zelf voor ze zorgen.³

En als verderop in het hoofdstuk David als Gods

dienaar dit herderschap voor God mag waarnemen,⁴ dan is dat een beeld voor een messiaanse plaatsbekleding waarin wij Christus mogen herkennen. Jezus spreekt:

Wat mijn Vader mij gegeven heeft gaat
alles te boven,
niemand kan het uit de hand van mijn
vader roven,
en de Vader en ik zijn één.⁵

Anders dan nu te gaan speculeren over het dogma van de drie-eenheid, versta ik dit alles als een uitnodiging om de concrete gestalte waarin Jezus de liefde van God zichtbaar maakt op onszelf te betrekken. Jezus en God zijn één met de Geest die ook ons kan maken tot herders én schapen tegelijk: Eén kudde, één Herder, dat is het geheim. Het Johannesevangelie kent zeven 'ik ben' woorden van Jezus. Telkens geeft Jezus in de wereld gestalte aan een aspect van Gods zorgende liefde. Op de achtergrond staat het grote Godsgeheim aan Mozes in Exodus 3 geopenbaard: JHWH, Ik ben die ik ben. Kunt u aanwijzen waar in de wereld Psalm 110 in vervulling gaat op de wijze die Paulus in gedachten heeft? Ik vind dat moeilijk. In Psalm 110 lezen wij hoe God de vorst naar zijn hart aanspreekt en zegt:

'Neem plaats aan mijn rechterhand,
ik maak van je vijanden
een bank voor je voeten.'⁶

Het is waar, Paulus preekt hier voor eigen parochie. Maar dat is nodig. Zo vaak leven wij onder onze geestelijke stand, wanneer wij opkijken tegen de machten van geld, van geweld en van goederen, die het leven beheersen. Maar een christen staat in de vrijheid van de kinderen van God. In de Galatenbrief schrijft Paulus:

Christus heeft ons bevrijd opdat wij in
vrijheid zouden leven;
houd dus stand en laat u niet opnieuw een
slavenjuk opleggen.⁷

Laten we dit niet vergeten. Op deze wijze naar de verrijzenis van Christus te kijken, betekent te geloven dat zijn opstanding de raderen van de komst van Gods Koninkrijk in beweging hebben gezet. Dit heeft grote gevolgen voor alle betrokkenen.⁸ Dat zijn tenslotte niet alleen de gelovigen, maar ook de ongelovigen en vooral de machthebbers der aarde. Zij zullen de gevolgen ondervinden. Dat gelooft Paulus vast en zeker.⁹ En naar ik hopen mag, wij met hem.

God zelf was de krachtbron achter de opstanding van Christus en zo wordt volgens de apostel een

kettingreactie op gang gebracht. Voor Paulus kun je in de opstanding van Christus zien dat God tenslotte absolute autoriteit heeft over alles, zelfs de dood! Jezus Christus is dus, zoals je dat op schilderijen vaak ziet, de vaandeldrager van Gods macht, die laat zien dat de vijanden van het Godsrijk worden overwonnen. In de dood ziet Paulus de laatste vijand van God, die immers niet anders dan leven is. Deze God zelf is de opdrachtgever van alle goede herders. Ook wij mogen zulke herders zijn. Ja, het is onze opdracht.

De levende Christus wordt door Paulus gezien als een voorganger, een eersteling, de eerste vruchten van de oogst, de eerste aanbataling van de volkomen verlossing van de schepping. Zo wordt de levende Christus voor de apostel een tegenbeeld van de gestorven Adam. De onvermijdbare sterfelijkheid van Adam waar wij allemaal deel aan hebben, wordt teniet gedaan door de even onvermijdelijke onsterfelijkheid van Christus.

Heel belangrijk en vaak over het hoofd gezien is dat Christus dus niet op zichzelf staat. Alles waar het bij hem om gaat, leidt als het goed is, uiteindelijk tot God. Jezus Christus is, ook geestelijk, niet een nieuwe heerser naar de normen van de wereld gedacht. Ik lees hierin ook dat niemand zich geforceerd hoeft te voelen. Dit is een bevrijdende boodschap. Deze Goede Herder is niet de zoveelste exponent van menselijke macht in de geschiedenis, ook geestelijk niet. Integendeel, de wijze waarop hij met gezag wordt bekleed, niet alleen in de gestalte van Jezus van Nazareth tijdens de eerste eeuw, maar ook in de gestalte van de regerende Christus aan de rechterhand Gods gedurende de eeuwen der eeuwen, betekent een volkomen ontmanteling van alle aardse vormen van machtsdenken. Dwingende macht blijkt in Godsnaam niets anders dan *hulpeloze onmacht* te zijn. Wie dwingt is immers onmachtig een ander inhoudelijk te motiveren. De macht die overwint is de macht van de kwetsbare, gevende liefde, anders niet.

Deze macht is dienstbaarheid. Het gezag van deze herder staat niet los van het luisterend oor van de schapen van zijn kudde. Maar de schapen horen naar zijn stem, omdat ze de stem van een ander niet kennen. De eenheid van de schapen van deze herder ontstaat niet door dwang, maar door samen te luisteren naar de woorden die de herder spreekt. Als Mozes aan zijn opvolger Jozua de handen oplegt en in hem de nieuwe herder van Israël herkent, dan wordt daar de toon gezet van het herderschap naar Gods hart. Dat is een leiderschap dat van geestkracht weet, van een gedeeld aanzien en van besluitvorming waarbij rekening wordt gehouden met God en zijn liefde voor mensen. Het is de stem die Mozes riep het volk te bevrijden, uit te leiden uit de slavernij, door te leiden als het ging om de woestijn, terwijl zoveel werd geleerd en in te leiden in

het beloofde land, de aarde als schepping in overeenstemming met de bedoelingen van God. Deze God is de opdrachtgever van alle goede herders, ook van u en mij.

Amen.

Uitzending en zegen

Als jullie vanhier gaan, draag de zegen van God met je mee als een kostbare genade die niemand je kan

ontroven. Het is immers de liefdevolle blik van de Schepper waarin onze daden worden geteld, niet om wat men er in de wereld voor betaalt, maar om de waarde die ze hebben in het Koninkrijk van God.

De Here zegene u en behoede u;

de Here doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig;

de Here verheffe zijn aangezicht over u en geve u vrede.

Amen

Noten

¹In het Grieks: 'aparchè', dat is zoiets als de 'eerstelingsvrucht', het allereerste dat een boer van het land haalt.

²Homo homini lupus est, de mens is de mens een wolf. Voor het eerst aangetroffen bij de antieke schrijver Plautus, overgenomen door Thomas Hobbes in zijn boek *Over de burger* uit 1651.

³Ezechiël 34,11

⁴Ezechiël 34,23

⁵Johannes 10,30

⁶Psalm 110,1

⁷Galaten 5,1

⁸Fee, G.D., *The First Epistle to the Corinthians*, Grand Rapids 1987, 745-760.

⁹Cf. Eck, J. van, *Paulus en de koningen. Politieke aspecten van het boek Handelingen*, Franeker 1989.



Figuur 1: De Goede Herder, mozaïek Mausoleum Galla Placidia, Ravenna, ca. 500.